

Bódiné Beliznai Kinga

A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

A Csemegi-kódex (1878. évi V. tc.)

1. A büntetőjogi kodifikáció állomásai

2. Büntetőjogi kodifikáció a kiegyezést követően

Az 1867-es kiegyezést követően sürgős szükségé vált a büntetőjog kodifikációja. Halaszthatatlanná tette ezt egyfelől a gyors ütemű gazdasági fejlődés, másrészt az 1850–1860-as évek politikai pereinek reakciójaként általános követeléssé vált, a politikai bűncselekmények szabatos, az állampolgári szabadságot is védő meghatározása, valamint elengedhetetlennek tekintették a kiegyezés alkotmányjogi megoldásának büntetőjogi védelmét.

Az igazságügyi kormányzat arra az álláspontra helyezkedett – és ezt mind az ország közvéleménye, mind pedig a büntetőjog-tudomány teljes mértékben támogatta –, hogy az 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslatot némi átdolgozással, sürgősen törvényerőre kell emelni. Fábry István hétszemélyes táblai bíró elnökletével büntetőjogi albizottságot állítottak fel, amelynek feladata az volt, hogy a Deák-féle javaslatot módosítva készítsen elő egy törvénytervezetet, amelyet viszonylag rövid időn belül törvényerőre lehet emelni. Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter 1867 őszen Csatskó Imre királyi táblai bírót bízta meg a bizottsági javaslat felülvizsgálatával és az országgyűlés elé terjesztendő tervezet kidolgozásával. Csatskó a tervezetet 1869 novemberére el is készítette, ám azt különböző okok miatt az Igazságügyminisztérium félretette, és az akkor már az 1860-as években írt közjogi publikációival országos hírnévre szert tett Csemegi Károlyt bízta meg egy újabb tervezet kidolgozásával.

CSEMEGI KÁROLY

Csemegi gimnáziumi tanulmányait a pesti piaristáknál folytatta. A pesti egyetemen először bölcsészetet, majd jogot hallgatott. 1847-ben tett ügyvédi vizsgát. 1850-ben Aradon nyitott ügyvédi irodát, és ott a „leghíresebb bűnügyi védő” lett. Hazafias érzelmei és e szellemben kifejtett társadalmi tevékenysége miatt rendőri felügyelet alatt tartották, majd a határszéli Butyinba helyezték, ahonnan csak 1858-ban térhetett vissza Aradra.

Széles körű tanulmányai, amelyek kiterjedtek a német és a francia közjogi és a büntetőjogi irodalom egész területére, elragadó ékesszólása, dialektikája és gyors feltaláló képessége domináns állást biztosítottak neki az ügyvédi karban.

A hatvanas években bekapcsolódott a politikai életbe is, több közjogi dolgot tett közzé. Amikor Horvát Boldizsár az igazságügyi reformok keresztülvitelét „azzal a hévvel, mely őt minden munkálkodásában jellemezte, megindította”, nem mellőzhette Csemegi Károlyt, akit 1868 februárjában igazságügy-miniszteri titkárrá neveztek ki, osztálytanácsosi címmel. 1872-től 1878-ig igazságügyi államtitkárként működött. 1878 szeptemberében lemondott az államtitkári tisztról, 1878. november 1-jétől a Kúria legfőbb ítélőszéki osztályának, 1882-től az egyesített Kúria tanácselnöke (II. büntetőtanács).

Csemegi jogi szemléletét a dogmatikus büntetőjogi gondolkodás hatotta át: közjogi munkáiban a kiegészítés előfeltételeit jelentő politikai kérdéseket is a büntetőjogi kategóriákon keresztül közelítette meg. Munkásságát osztatlan elismerést övezte a jogásztársadalomban. Kodifikátornak sem kezdő, hiszen az ő neve is elválaszthatatlan a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény, a bíróságok és az ügyészségek szervezetéről szóló 1871. évi törvények, valamint más jogszabályok kidolgozásától.

Bár a büntetőtörvénykönyv kidolgozására 1872-ben Pauler Tivadar igazságügy-minisztertől kapott megbízást, a munkát már jóval korábban megkezdte. A legenda szerint egyes részeket már „készen hozott” Aradról.

3. Csemegi Károly büntetőjavaslata (1873)

Csemegi Károly büntetőjavaslata, amelyet közzé is tettek, 1873-ban készült el. A tervezet megdöbbenést okozott a kortársak körében, mivel teljes mértékben mellőzte az 1843. évi javaslatot, jóllehet az törvényerőre ugyan nem emelkedett, de félig-meddig már alkalmazta a bírói gyakorlat. És az ország is hozzászólt ahhoz a gondolathoz, hogy ez lesz Magyarország büntetőtvénnykönyve.

A Csemegi-féle javaslat ezzel szemben valamennyi lényeges kérdésben nemcsak, hogy nem követte a korábbi és elfogadott tervezetet, hanem számos kérdésben attól teljesen eltérő rendelkezéseket tartalmazott. A halálbüntetést megtartotta, a büntetési minimumokat szintén, behozta a mellékbüntetéseket, valamint bővítette a szabadságvesztés-büntetés nemeit.

„Hozzájárult, hogy a politikai delictumok tüzetes körülírása az ellenzéket megriasztotta. Politikai célzatot sejtettek a dolog mögött. Azt hitték, hogy a hatvanhetes kiegyezés erősítésére történik a kodifikationális művelet.”

FAYER László: A büntetőjog története. Magyarország 1867–1880.
Jogtudományi Közlöny, 1894. 33. sz. 259.

Nehezítette a javaslat elfogadását, hogy Csemegi akkortájt nem volt éppen népszerű ember: „intoleráns modora a szakkörökben, de különösen a politikai világban hidegséget támasztottak irányában”. Az addigi jogállapottal szinte teljes mértékben szakító javaslat elfogadására, abban van, hogy később az előadói tisztet Pauler Tivadar fogadta el, aki a parlamentben nagy tekintélynek és népszerűségnek örvendett.

CSEMEGI KÁROLY

Csemegi nem volt népszerű később bírótársai között sem. Némiképp összeférhetetlen természetével és rossz modorával magyarázhatók az őt ért szakmai és tudományos karrierjét megakasztó csalódásai is: 1875-ben a megüresedett igazságügyi tárca betöltésekor még jelöltként sem merült fel a neve, 1893-ban pedig nem őt nevezték ki a Kúria másodelnökévé, bár munkássága és rangja alapján ez lett volna a kézenfekvő. Bár többször ajánlották levelező, illetve tiszteletbeli tagnak, a MTA nem választotta tagjai közé.

„De ha az 1843. évi magyar javaslatot mellőzte, melyik külföldi törvénykönyvre támaszkodott Csemegi?

Munkája eklektikus jellegű. Először is használta az osztrák 1870. évi ún. bizottsági javaslatot, melyet a kormányjavaslat átdolgozásával az osztrák Birodalmi Tanács bizottsága készített. Másodsorban használta a német büntető-törvénykönyvet, harmadsorban a francia-belgát, negyedsorban az olasz javaslatokat. És egyáltalán az európai szakirodalmat.

Ezt a sokféle elemet nem tudta kellőleg összegyűrní, és ennyiben egységesség tekintetében a munka kétségkívül hagy kívánni valót.

Annyit azonban el kell ismerni, hogy a munkát önálló. És ha nincs is annyira önálló mint a legújabb olasz, de ezen kódexen egy negyed századig dolgozott a büntetőjog klasszikus hazájának valamennyi kriminalistája és hozzájárult kritikájával [Francesco] Carrara is.

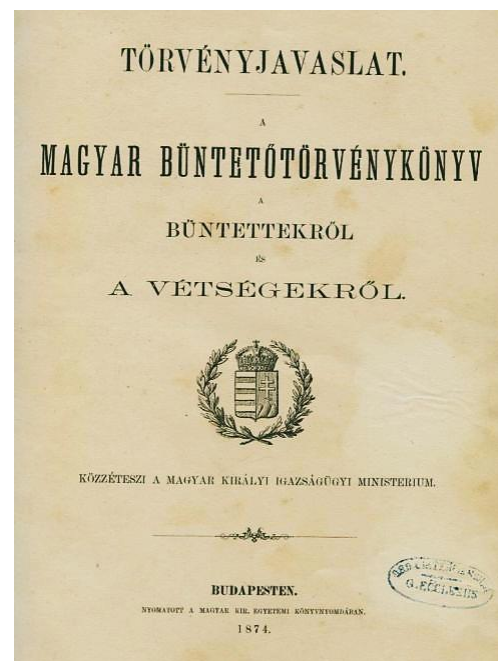
Ha számba vesszük, hogy Csemegi egészen önmagára volt utalva, hogy aránylag rövid idő állott rendelkezésére, és hogy e munkája alatt mint államtitkár még adminisztrált is, és átszervezte a megyei bíróságokat államilag kinevezett bíróságokká: mindezt számba véve, a szó legjobb értelmében: nagy munkát végzett.

És nem szabad felednünk a kódex indokolását. Ez egy hatalmas dolgozat, mely a büntetőjog egész területét felöleli és itt-ott monografikus tüzetességgel fejt ki a büntetőjog tanait. A kódex érvényének első éveiben szinte kizárólag ezt használták a bíróságok.”

FAYER László: A büntetőjog története. Magyarország 1867–1880.
Jogtudományi Közlöny, 1894. 33. sz. 259–260.

A büntetőtörvénykönyv első javaslatát Pauler 1873. október 29-én tette le a képviselőház asztalára. A javaslat az igazságügyi bizottsághoz került, az országgyűlést azonban feloszlatták, még mielőtt a bizottság a javaslat tárgyalását megkezdte.

Az országgyűlés feloszlását követően Csemegi ismét átdolgozta a javaslatot, majd annak átvizsgálására Perczel Béla igazságügy-miniszter szakértekezletet hívott össze. Az értekezlet hét ülést szentelt a javaslatnak. Ezt követően Csemegi ismét átdolgozta a javaslatot, és 1874-ben mind az első, mint a második módosított szöveg megjelent nyomtatásban.

Pauler Tivadar (1873. október 29.) ►
Igazságügyi bizottság

Csemegi átdolgozott javaslata ►
Szakértekezlet összehívása (Perczel Béla)

Csemegi újabb átdolgozott javaslatának (és az
indokolásnak) előterjesztése a képviselőházban
(1875. november 5.)

Igazságügyi bizottság, valamint szakértők
(1876. április 3. - 1877. szeptember 5.)

Bizottsági jelentés benyújtása
képviselőháznak (1877. szeptember)

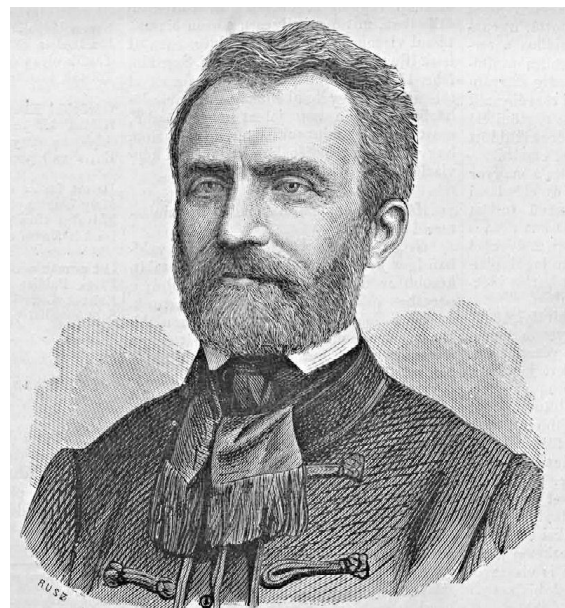
Perczel Béla igazságügy-miniszter a képviselőházban 1875. november 5-én terjesztette elő a javaslatot annak 700 oldalnyi indokolásával együtt. Az igazságügyi bizottság 1876. április 3. és 1877. szeptember 15. között összesen 62 ülésen tárgyalta a tervezetet.

Pauler Tivadar 1877 szeptemberében nyújtotta be az **igazságügyi bizottság jelentését** a képviselőháznak. A bizottság mintaként az 1874. évi osztrák tervezetet és a német büntetőtörvénykönyvet használta. Egyrészt egyszerűsítették a javaslat szerkezetét és ezzel többnyire enyhítették a büntetési tételeket, így például a fogházbüntetés időtartamát három hónapról egy napra szállították le, a börtönbüntetés minimumát pedig egy év helyett fél évben állapították meg. Kimondták azt is, hogy ha büntetés időtartama nem hosszabb hat hónapnál, akkor mellékbüntetés kiszabása mellőzhető.

A bizottság módosította a javaslatban szereplő definíciók némelyikét. Kísérletet tettek arra, is, hogy ne a tervezetben szereplő meglehetősen költséges ír fokozatos rendszer, hanem egy olcsóbb és egyszerűbb büntetés-végrehajtási mód kerüljön a javaslatba.

A javaslat országgyűlési tárgyalása 1877. november 22-én kezdődött az országgyűlés képviselőházban. Az egyik leghevesebb vita a halálbüntetés körül bontakozott ki a képviselők között. A főrendiház 1878. február 18-án kezdte tárgyalni a javaslatot, a legélénkebb disputát itt is a halálbüntetés eltörlése, illetve fenntartása váltotta ki.

Az első magyar büntetőtörvénykönyvet, az 1878. évi V. törvénycikket, végül 1878. május 27-én szentesítette az uralkodó. A törvény 1880. szeptember 1-jén lépett hatályba.

4. Főbb eltérések az 1843. évi javaslat és a Csemegi-kódex között

1843

- Büntett és kihágás (dichotómia)
- A halálbüntetés nem szerepel a büntetési nemek között
- A büntetendő cselekményeknél csak a kiszabható büntetés maximumát határozza meg, az alsó határ megállapítását a bíró mérlegelésére bízta
- A bírói dorgálás szerepel a büntetési nemek között

1878

- Büntett, vétség és kihágás (trichotómia)
- A halálbüntetés szerepel a büntetési nemek között
- A büntetendő cselekményeknél meghatározza a kiszabható büntetés minimumát és maximumát is
- A bírói dorgálás nem szerepel a büntetési nemek között

5. A Csemegi-kódex legfőbb alapelvei

5.1. Egyesítő teória

A jelen törvényjavaslat elődjéhez csatlakozva, az igazság és a hasznosság egyesített elveiből képezett alapelvben gyökerezik; készítésénél és megállapításánál az egyesítési alapelv szolgált irányul [...].

Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása

5.2. Nullum crimen sine lege

„Büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, amelyet a törvény annak nyilvánít.”
(1. §)

„Senkit sem szabad büntett vagy vétség miatt büntetni, ha nem követett el oly cselekményt, mely ismérveinek tüzetes meghatározása mellett, a jelen törvényben büntettnek vagy vétségnek nyilvánítatik.”

Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása

5.3. Nulla poena sine lege

„Büntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra, elkövetése előtt, a törvény megállapított.” (1. §)

„Senkit sem szabad más büntetéssel büntetni, mint azzal, mely az általa elkövetett büntettségre vagy vétségére, annak elkövetése előtt, a törvényben megállapított.”

Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása

6. A büntetendő cselekmények osztályozása

Büntett	• Szándékos, súlyos deliktum ► fegyház, börtön vagy öt évet meghaladó államfogház
Vétség	• Szándékos vagy gondatlan cselekmény ► fogház, pénzbüntetés vagy öt évnél rövidebb államfogház
Büntett vagy vétség?	• A bíróság által kiszabott konkrét büntetés az irányadó • Korrekcionalizáció (a büntett vétségévé való minősítése)
Kihágás	• Csekélyebb szabálysértések ► elzárás vagy 300 forintot meg nem haladó pénzbüntetés

6.1. Büntett

A Csemegi-kódex szerint büntettnek minősültek azok a szándékos súlyos deliktumok, amelyeket a törvény büntettnek nevezett, és a bíróság halál vagy fegyház, börtön vagy öt évet meghaladó államfogház-büntetéssel sújthatott.

6.2. Vétség

Az 1878. évi büntető törvénykönyv értelmében vétségnek minősültek, azok a közepes súlyú, akár szándékos, akár gondatlan cselekmények, amelyeket a törvény ilyenekként megjelölt, és amelyekre a bíróság fogházat, pénzbüntetést vagy öt évnél rövidebb tartamú államfogház-büntetést szabhatott ki.

A Csemegi-kódexben a francia Code Pénal rendszerétől eltérően annak eldöntésére, hogy egy cselekmény büntett-e vagy vétség, nem a büntető törvényben megállapított büntetési tétel volt az irányadó, hanem a bíróság által kiszabott konkrét büntetés. Például a Btk. 334. §-a alapján büntettnek minősült az 50 forintot meghaladó érték ellopása, amely börtönnel volt büntetendő. Ha azonban az enyhítő körülményekre tekintettel a bíróság fogházat, vagyis vétségi büntetést szabott ki, akkor maga az elkövetett cselekmény is vétséggé minősült.

A büntettnek a bíró által vétséggé történő átminősítését **korrekcionalizáció**nak nevezzük. A Csemegi-kódexben a korrekcionalizáció általában a kísérlet, a bűnsegítés és a rendkívüli enyhítő körülmények eseteiben kerültek alkalmazásra.

6.3. Kihágás

A kihágás olyan csekélyebb szabálysértés volt, amelyet a törvény, miniszteri rendelet vagy szabályrendelet kihágásnak nevezett, és amely elzárással vagy 300 forintot meg nem haladó pénzbüntetéssel volt büntetendő. (1879. évi XL. tc. a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról)

7. A Csemegi-kódex büntetési rendszere. Fő- és mellékbüntetések

Halálbüntetés

Szabadságvesztés-büntetés

- Fegyház (életfogytig vagy határozott tartamú)
- Börtön (6 hónap – 10 év)
- Fogház (1 nap – 5 év)
- Államfogház (1 nap – 15 év)
- Feltételes szabadságra bocsátás lehetősége

Pénzbüntetés (1 - 4000 forint)

Mellékbüntetések

- Pénzmellékbüntetés, hivatalvesztés, polgári jogok gyakorlásának felfüggesztése, bűnelkövetési eszközök elkobzása, kitiltás

7.1. Halálbüntetés

Halálbüntetéssel sújthatta a bíróság többek között a gyilkosságot, illetve a felségsértés bizonyos alakzatait (a király szándékos meggyilkolása, illetve megölése, valamint ezek kísérlete) elkövető személyt.

Halálbüntetést nem szabhatott ki a bíróság, ha az elítélt a 20. életévét még nem töltötte be. A halálbüntetés végrehajtása zárt helyen, kötél által történt.

7.2. A szabadságvesztés-büntetés fokozatai

7.2.1. Fegyház

A fegyházbüntetés életfogytig tartott, vagy határozott időtartamú (2 év – 15 év) volt.

A büntetés időtartama alatt a fegyenc köteles volt a számára kijelölt munkát elvégezni, illetve napi egy órát sétálhatott társaival a fegyház udvarán.

Életfogytig tartó fegyházbüntetést nem szabhatott ki a bíróság, ha az elítélt a 20. életévét még nem töltötte be.

Az életfogytig tartó fegyházat is időlegessé tette a törvény azzal, hogy a Btk. rendelkezése szerint a jó magaviseletű fegyenceket 15 év kitöltése után az igazságügy-miniszter **feltételes szabadságra bocsátás** kedvezményben részesíthette, az elítélt saját kérelmére és a felügyelő bizottság javaslatára.

7.2.2. Börtön

A börtönbüntetés időtartama 6 hónaptól 10 évig terjedt.

A rab választhatott a büntetés-végrehajtási intézetben végezhető munkák közül, és napi két órát tölthetett szabad levegőn.

7.2.3. Fogház

A fogházbüntetés időtartama 1 naptól 5 évig terjedt.

A fogoly köteles volt dolgozni, választhatott a fogházban szokásos munkanemek közül. A két évnél rövidebb időtartamra ítélt rendszerint saját ruháját viselhetette, és ha a bíróság ítéletében erre lehetőséget adott, saját költségén élmezhetette magát.

A szabadságvesztés-büntetés fokozatai közötti különbségek a gyakorlatban jó részt nem voltak alkalmazhatók, a fegyencek és a

rabok többnyire ugyanazon büntetőintézetben töltötték büntetésüket, és a velük való bánásmód is nagyjából egyforma volt.

7.2.4. Államfogház

Az államfogház-büntetés időtartama 1 naptól 15 évig terjedt, és kizárólag párbaj, illetve bizonyos politikai bűncselekmények esetén szabták ki.

Az államfogyot munkára nem kényszeríteni nem lehetett, de dolgozhatott. Saját ruháját viselhette, önmagát élelmezhetette. Nem volt igazi szabadságvesztés, inkább az aktív politikai és társadalmi életből való „kikapcsolás”. Egy későbbi részrendelkezéssel a végrehajtás körülményeit szigorítani próbálták, és kimondták, hogy az államfogyoly nem fogadhat nőlátogatókat, és fejenként napi egy liter bornál többet nem vitethet magának.

A törvényben meghatározott feltételek esetén a börtönre, a fogházra és az államfogházra ítélték, ha büntetésük háromnegyed részét letöltötték, feltételes szabadságra voltak bocsáthatók.

7.3. Pénzbüntetés

A pénzbüntetést fő- és mellékbüntetésként is kiszabhatta a bíróság, mértéke 1 forinttól 4000 forintig terjedt.

7.4. Mellékbüntetések

A mellékbüntetéseket a törvényben meghatározott esetekben, főként a szabadságvesztés-büntetés mint főbüntetés mellett szabhatta ki a bíróság.

Mellékbüntetések a Csemegi-kódex szerint: pénzmellékbüntetés, hivatalvesztés, a polgári jogok gyakorlásának felfüggesztése, a bűnelkövetési eszközök elkobzása, valamely büntett miatt elítélt külföldinek az országból való kitiltása örökre vagy határozott időre.

8. A Csemegi-kódex és a klasszikus büntetőjogi iskola

Az 1878. évi büntetőtvénycsönyv a klasszikus büntetőjogi iskola jegyeit viseli magán.

Tett büntetőjogi szemlélet

- Az elbírálás alapja a cselekmény, nem pedig az elkövető

Proporcionalitás (arányosság) elve

- Minél súlyosabb a tett, annál súlyosabbnak kell lennie a büntetés mértékének

A bűnösségen alapuló felelősség

- Csak a szándékos, illetve a gondatlan elkövetés, azaz bizonyos káros következményeknek az előidézése valamilyen "tettel", minősül bűncselekménynek
- A büntethetőség feltétele a beszámíthatóság

Az individuáletikai felelősség elve

- Az ember választani tud a jó és a rossz között, sorsa nem előre eldöntött
- A visszaeső bűnös is jó útra térhet

Az igazságos megtorló büntetés eszméje

- A "rosszért rosszal" kell fizetni, a büntetés tehát - elvileg - igazságos
- Azért kell büntetni, mert az elkövető visszaélt szabad akaratával

A büntetendő cselekmények elvont jogi jelenségek

8.1. „Tett büntetőjogi szemlélet”

A tett büntetőjogi szemlélet szerint az elbírálás alapja a cselekmény, nem pedig annak elkövetője, tette.

8.2. A proporcionalitás elve

A tett büntetőjogi szemlélethez kapcsolódik proporcionalitás (arányosság) elve ➤ minél súlyosabb maga a tett, annál súlyosabbnak kell lennie a büntetés mértékének. A tett súlyát annak következményei mutatják, például a testi sértés esetében a maradandó testi fogyatékoság vagy a halál, mennél súlyosabb a következmény, annál súlyosabb a büntetés. A proporcionalitás elve a törvény előtti egyenlőség elvének egyik sajátos büntetőjogi megnyilvánulása.

8.3. A bűnösségen alapuló felelősség elve

A bűnösségen alapuló felelősség elve szerint csak a szándékos, illetve a gondatlan elkövetés, azaz bizonyos káros következményeknek az előidézése, okozása valamilyen „tettel”, minősül bűncselekménynek.

A büntethetőség első és legfontosabb feltétele a beszámíthatóság. Aki a cselekmény elkövetésekor „akarátának szabad elhatározási képességével bírt”, az rendszerint beszámítható, azaz bűnösségét meg kell állapítani.

A Csemegi-kódex indokolása kifejti, hogy beszámításon a tettes felelőssé tételét kell érteni: „a beszámítás egyértelmű a bűnösséggel”. Nem számítható be a tett, ha az elkövetőnél „a felismerés, illetőleg az elhatározás szabadsága hiányzott”.

A kódex csak teljes beszámíthatóságot vagy abszolút beszámíthatatlanságot ismer, de nem ismeri a korlátozott beszámíthatóság fogalmát.

8.4. Az individuáletikai (egyéni erkölcsi) felelősség elve

Az individuáletikai (egyéni erkölcsi) felelősség elvét illetően a Csemegi-kódex láthatóan abból indult ki, hogy az ember választani tud a jó és a rossz között, sorsa nem előre eldöntött, magatartása külső körülményektől közvetlenül általában nem determinált.

Igy a kódex nem tartalmaz szabályokat a megrögzött büntettesre, a közveszélyes elkövetőre nézve, mert azt vallotta, hogy a visszaeső bűnös is – a büntetés letöltése után – jó útra térhet. Ennek megfelelően nem ismerte és nem is ismerhette a határozatlan tartamú büntetéseket (dologház, szigorított dologház, stb.). Ezek az ún. biztonsági büntetések csak a büntetőjogi novellákban jelennek meg a XX. század elején.

8.5. Az igazságos megtorló büntetés eszméje

A proporcionalitás követelménye szerint az elkövetett tett súlyával arányban meg kell büntetni az elkövetőt. A rosszért rosszal kell fizetni, a büntetés tehát – elvileg – igazságos.

A megtorló büntetésre vonatkozó felfogás összefügg az individuáletikai felelősség elvével is: azért kell büntetni, mert az egyén, az elkövető visszaélt szabad akaratával, választási szabadságával, nem pedig azért, mert „közveszélyes”, nem azért, hogy társadalomra veszélyes mivoltát megváltoztassák, nem azért, hogy neveljék.

8.6. A büntetendő cselekmények elvont jogi jelenségek

A klasszikus büntetőjogi iskola a büntetendő cselekményeket lényegében mint elvont jogi jelenségeket kezeli. Éppen ezért a hangsúlyt a büntetőjogi fogalmak szabatos meghatározására, a jogászai szabatosagra helyezi.

A törvényi tényállások, a büntetési rendszer, a büntetés kiszabás pontos, aprólékos – bár olykor túlságosan komplikált – kidolgozása révén a dogmatikus iskola a maga idejében a jogbiztonságot, a törvényesség megszilárdulását, a bírói önkény visszaszorítását is szolgálta.

A szabatoság, a büntetőjogi fogalmak precíz jogászai meghatározása szempontjából a Csemegi-kódex egyike a XIX. század legjobban megfogalmazott büntető törvénykönyveinek.

A gyakran túlságos komplikáltság miatt azonban a kódex inkább csak a szakemberek számára volt áttekinthető, igazán csak ők tudtak eligazodni annak jogi labirintusaiban.

9. Az 1878. évi büntetőtörvénykönyv értékelése

A kódex legszembetűnőbb hiányossága, hogy nem fordított kellő gondot a fiatakorúakra. A Csemegi-kódex ugyanis, hasonlóan a korabeli külföldi büntetőtörvénykönyvekhez, még nem számolt a fiatakorúak (12–16. életév) sajátos helyzetével. Cselekményeik jellegét, bűnösségüket és társadalmi veszélyességüket lényegében ugyanolyannak tekintette, mint a felnőttekét. Velük szemben csak enyhébb, de nem más büntetés kiszabását rendelte, és azt ugyanolyan büntetőintézetben hajtotta végre, mint a felnőttekét, bár őket ott – a Btk. szerint – a többi fogolytól el kellett volna különíteni. A javító nevelésnek a törvény igen szűk körben adott teret.

A Btk. eléggé bonyolult rendelkezéseinek alapos elsajátítása és gyakorlati alkalmazása nem kis feladatot rótt a bírákra, de egyben határozott könnyebbséget is hozott számukra, hiszen addig büntetőkódex nélkül, régi elszórtan található büntető-jogszabályokra támaszkodva ítéleztek.

A Csemegi-kódex általános és különös része egyes rendelkezéseinek részletes magyarázatában, értelmezésében nagy felelősség hárult a Kúriára, amely főleg a különböző problémák megoldására alkotott döntvényekkel országosan igyekezett kialakítani a büntetőbíróóságok ítékezésének egységét.

Jelentős pozitívuma a kódexnek, hogy a büntetőjog eszközeivel véd egy sor állampolgári alapjogot (a választójog szabad gyakorlatát, a vallásszabadságot, a személyes szabadságot, stb.).

A Csemegi-kódex általános része 1950-ig, különös részének számos fejezete pedig 1960-ig volt hatályban.

MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*. Budapest, 2007. 318–345. o.

1878. évi V. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről <https://net.jogtar.hu/ez-ev-torveny?docid=87800005.TV>

Az 1878. évi V. tc. indokolása <https://net.jogtar.hu/ez-ev-torveny?docid=87800005.TVI>